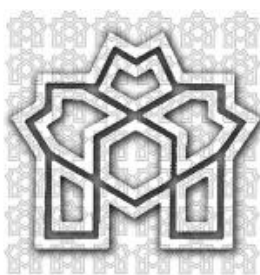

سورة الاحقاف

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی

بررسی سبک‌شناختی دیوان جهان‌ملک خاتون

نگارش: سارا پاشا

استاد راهنما: دکتر علی‌اکبر عطرفی

استاد مشاور: دکتر محمد حسن حائری

پایان‌نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته

زبان و ادبیات فارسی

شهریور ۸۹

عنوان: بررسی سبک‌شناختی دیوان جهان ملک خاتون		
نویسنده / محقق: سارا پاشا		
مترجم:		
استاد راهنما: علی اکبر عطفی		استاد مشاور / استاد داور: محمدحسن حائری / نعمت‌الله
ایران‌زاده		
کتابنامه: دارد		واژه‌نامه: ندارد
نوع پایان‌نامه: ☒ بنیادی ☐ توسعه‌ای ☐ کاربردی		
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد		سال تحصیلی: ۱۳۸۹-۹۰
محل تحصیل: تهران		نام دانشگاه: علامه طباطبایی
دانشکده: ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی		
تعداد صفحات: ۸۴۲		گروه آموزشی: زبان و ادبیات فارسی
کلیدواژه‌ها به زبان فارسی: جهان ملک خاتون، غزل، ادبیات قرن هشتم، سبک، سطح زبانی، سطح ادبی، سطح فکری.		
کلیدواژه‌ها به زبان انگلیسی:		
Jahān malek khātūn, Ghazal, literary of eighth century, style, verbal level, literary level, philosophical level		

چکیده

الف. موضوع و طرح مسأله (اهمیت موضوع و هدف): بررسی سبک‌شناختی دیوان جهان ملک خاتون. توجه به علم سبک‌شناسی و استفاده از آن برای پژوهش‌های دقیق‌تر نقد ادبی، تهیه فرهنگ‌های بسامدی، دستور تاریخی و غیره. پی بردن به سبک غزل‌سرایی جهان ملک خاتون با بررسی شعرهای او در سه سطح زبانی، ادبی و فکری؛ آشنایی با مسائل تأثیرگذار در سبک شاعر؛ سنجش غزل‌های شاعر با شاعران گذشته یا هم‌عصر وی؛ ضرورت توجه به شاعران زن و جایگاه آنان در پهنه شعر و ادب فارسی.

ب. مبانی نظری شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسش‌ها و فرضیه‌ها: منابع مورد استفاده، شامل دیوان جهان ملک‌خاتون، تذکره‌ها، کتاب‌های مربوط به سبک‌شناسی، بلاغت، دستور و غیره است. از پرسش‌های مطرح شده در پژوهش حاضر می‌توان به این موارد اشاره کرد: شاعر برای سرودن غزل‌های خود، به چه مضمون‌هایی توجه کرده است؟ ویژگی‌های زبانی، بلاغی و فکری غزل‌های جهان ملک خاتون کدام است؟ آیا این شاعر، سبک ویژه خود را داراست یا تحت تأثیر شاعران پیش از خود است؟ بازتاب مسائل زنان در دیوان او چگونه است؟

پ. روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، نمونه‌گیری و روش‌های نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها: پنجاه غزل از دیوان جهان ملک خاتون که از نظر ظاهری به غزل‌های حافظ شباهت داشتند، انتخاب شدند. این غزل‌ها در سه سطح زبانی، ادبی و فکری بررسی شده و مختصات سبکی این شاعر به دست آمد. نتایج حاصل به صورت درصد، بیان شده و تحلیل‌هایی متناسب با آن آورده شده است.

ت. یافته‌های تحقیق: موسیقی شعر در غزل‌های جهان ملک خاتون، غنی است. زبان او ساده و روان است. تصویرهای او پیچیده و دشوار نیست. وی شاعر زنی است که ویژگی‌های زنانه در غزل او مشاهده می‌شود. غزل‌های او مدحی نیستند و مسائل عرفانی، تاریخی و سیاسی در شعر او بازتاب ندارد.

ث. نتیجه‌گیری و پیشنهادات: از آنجا که جهان ملک خاتون در غزل‌سرایی به سعدی نظر داشته است، پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های بعدی، به مقایسه غزل‌های این دو شاعر پرداخته شود. همچنین برای آشنایی بیشتر با غزل قرن هشت، پژوهش‌های سبک‌شناسی در مورد غزل‌سرایان دیگر این قرن انجام شود تا با یافتن مختصات سبکی هر شاعر، به سبک موجود در دوره پی برده شود.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان‌نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌نمایم.

نام استاد راهنما:

سمت علمی:

نام دانشکده:

رئیس کتابخانه:

تقدیم به

آموزگاری که به جای آموختن اندیشه ما،

اندشیدن را به من آموخت

چکیده

در این پژوهش، ویژگی‌های سبکی پنجاه غزل منتخب از دیوان جهان ملک خاتون، بر اساس دیدگاه دکتر شمیسا بررسی شده است. بنا بر این دیدگاه، غزل‌ها در سه سطح زبانی، ادبی و فکری مورد بررسی قرار گرفته و نتایج آن بیان شده است. از ویژگی‌های زبانی جهان ملک خاتون، می‌توان به سادگی و روانی کلام، اشاره کرد. این سادگی در اسم‌ها، فعل‌ها، ترکیبات اضافی و ساختار دستوری جمله، نمود دارد. پرهیز از کاربرد واژه‌های مهجور، از ویژگی‌های زبانی جهان ملک خاتون است. هنر تصویرگری شاعر، در استفاده زیاد از آرایه‌های تشبیه و استعاره قابل مشاهده است. تصویرهای موجود در شعرها، به صورت ساده و یک‌بُعدی هستند و تراکم تصویری در شعر وجود ندارد؛ همین امر فهم شعر را آسان می‌کند. موضوع غزل‌های جهان ملک خاتون بیشتر، عشق و غم و اندوه ناشی از آن است. وی، در انتخاب وزن‌های ملایم و نزدیک به موسیقی طبیعی کلام، توانا بوده است. این وزن‌ها با موضوع غزل‌ها تناسب کامل دارند. او در شعر خود، از ردیف‌های کوتاه استفاده کرده تا این امکان را داشته باشد، مطالب بیشتری در بیت بیان کند. قافیه‌ها نیز سالم بوده و از عیوب قافیه برکنار

هستند. عشق‌گرایی، انفسی بودن و توجه به مسائل ذهنی، از ویژگی‌های فکری جهان ملک خاتون است. حضور وی در دربار به‌عنوان یکی از بستگان پادشاه و همچنین زن بودن او، ویژگی‌های منحصر به فردی در شعر او به وجود آورده است؛ از مختصه‌های شعر او می‌توان به، نبود مدح در غزل‌ها، عدم تفاخر به شاعری و بازتاب نداشتن مسائل سیاسی و اجتماعی در غزل‌ها، اشاره کرد.

واژگان کلیدی: جهان ملک خاتون، غزل، ادبیات قرن هشتم، سبک، سطح زبانی، سطح ادبی، سطح فکری.

پیشگفتار

انتخاب موضوع پایان‌نامه، یکی از مشغله‌های ذهنی هر دانشجوی دوره کارشناسی ارشد است. در رشته ادبیات با توجه به دایره وسیع موضوعات و مباحث تازه و جذاب، انتخاب موضوع، کار بسیار دشواری است. در بین موضوعات مختلف، علاقه شخصی نگارنده به شعر و آن‌هم از نوع کهن، بیشتر از سایر موارد بود. می‌توان شعر را از جهات گوناگون بررسی نمود؛ اما بررسی سبک شاعر یکی از علوم جامع و سودمند در زبان و ادب فارسی است که از طریق آن می‌توان زیبایی و دلنشینی کلام را دریافت و از ذهنیات گوینده (شاعر) تا حدودی اطلاع یافت. این علاقه‌مندی‌ها، دایره انتخاب را محدود نمود، اما هنوز انتخاب شاعر، به‌عنوان یکی از مهمترین بخش‌های کار باقی مانده بود. بر هیچ کسی پوشیده نیست که در بین مردم، حافظ یکی از مشهورترین شاعران است و کمتر کسی است که از غزل‌های او چیزی نشنیده باشد و از شنیدن آن لذت نبرده باشد. علت این امر به مسائل مختلف و متعددی وابسته است. یکی از راه‌های دریافت بهتر این مسائل، اطلاع از عصر حافظ و شاعران هم‌عصر او و همچنین بررسی سبک شاعری آن‌ها است. با توجه به این موضوع، از بین قرون مختلف درخشان ادب فارسی، قرن هشت و از بین شاعران آن روزگار، جهان ملک خاتون که شاعری زن است و غزل‌هایی مشابه با غزل حافظ دارد، انتخاب شد.

بررسی‌های انجام شده، نتایج شایان توجهی در بر داشت: زن بودن شاعر و درباری بودن او، موجب شده تا غزل‌های این شاعر با تمام نزدیکی زبانی و لفظی که با غزل حافظ دارد، ویژگی‌های مخصوص به خود را داشته‌باشد. هرچند شاید با مقایسه غزل‌های مشابه دو شاعر از نظر ظاهری، نزدیکی دو غزل بسیار به چشم آید، اما وقتی تعداد زیادی از غزل‌های جهان ملک خاتون از جهات مختلف با دقت بررسی شد، تفاوت‌ها آشکار شد.

برای مشخص شدن تفاوت‌های غزل حافظ و جهان ملک خاتون، زمان زیادی صرف و مطالب زیادی مطالعه شد. عزیزانی تجربیات خود را در اختیار اینجانب قرار دادند که تشکر از آن‌ها شاید اصلی‌ترین وظیفه من در ابتدای این پژوهش باشد. اگر راهنمایی‌های روشنگر استاد گرامی، آقای دکتر عطرفی

نبود، انتخاب موضوع هم‌چنان در هاله‌ای از ابهام بود و هیچ‌گاه راه، نمایان نمی‌شد. ایشان با طرح موضوع و نشان دادن مسیر درست انجام پژوهش، کار را بسیار ساده نمودند. برای پیمودن این راه نیز شاید بتوان گفت قدمی بدون کمک ایشان برداشته نشد. اگر این کار ارزش علمی داشته باشد، مرهون زحمات‌های ایشان و ضعف‌های آن به کوشش اندک من مربوط است. گاهی اوقات شنیدن نکته‌های ناب می‌تواند مسیر و روش پیمودن آن را تغییر داده و آن را بسیار آسان‌تر نماید. مصداق این جمله، راهنمایی‌های ارزنده استاد مشاور گرامی آقای دکتر حائری بود که برای انجام بهتر این کار وقت زیادی صرف کردند. بدون تشکر از ایشان این کار به‌یقین چیزی کم داشت.

در این‌جا باید از استادان دیگری که از مشورت با ایشان نکته‌های سودمندی دریافتم و در کار پژوهش از آن‌ها استفاده کردم، یاد کنم. آقایان دکتر حسن‌زاده، ایران‌زاده، ایزدی، صفوی و منشی‌زاده استادان بزرگواری بودند که بدون هیچ چشم‌داشتی، تنها به دلیل شوق علم‌آموزی به دانشجویان، به پرسش‌های من نیز پاسخ داده و نظرات سودمند خود را از من دریغ نکردند. از خداوند مهربان برای ایشان آرزوی توفیق روزافزون می‌کنم.

در انتها نیز خدا را شکر می‌کنم که دریچه‌ای از دانش خود را به این بنده کوچک نشان داد و مرا یاری کرد تا در این راه قدم بردارم. بی‌گمان اگر لطف و یاری خداوند نبود، توفیق کسب دانش و قدم نهادن در مسیر علم، ممکن نمی‌شد. خدا را به خاطر تمام نعمت‌هایی که به من ارزانی داشته، سپاس می‌گویم و از او برای ادامه این مسیر مدد می‌جویم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	۱- مقدمه
۹	۲- مفاهیم و کلیات
۹	۲-۱- سبک
۹	۲-۱-۱- تعریف سبک
۱۱	۲-۱-۲- دیدگاه‌های سبک شناسان ایرانی
۱۷	۲-۲- ویژگی‌های سبک عراقی
۱۸	۲-۳- ویژگی‌های سبکی قرن هشت
۱۹	۲-۴- غزل و ویژگی‌های آن
۲۳	۲-۵- زندگی و شعر جهان ملک خاتون
۲۸	۲-۶- متن غزل‌های انتخابی
۵۳	۳- نتایج و بحث
۵۴	۳-۱- سطح زبانی
۵۴	۳-۱-۱- مقدمه
۵۵	۳-۱-۲- نتایج حاصل از بررسی واژگان شعر جهان ملک خاتون
۵۶	۳-۱-۲-۱- بررسی اسم‌ها
۵۸	۳-۱-۲-۲- بررسی افعال
۶۵	۳-۱-۳- بررسی سبک‌شناسی جمله در اشعار جهان ملک خاتون
۶۵	۳-۱-۳-۱- به هم ریختگی ارکان جمله
۶۶	۳-۱-۳-۲- جمله‌های بی‌فعل
۶۸	۳-۱-۴- ترکیبات اضافی در شعر جهان ملک خاتون
۷۱	۳-۲- سطح ادبی

۷۱ ۱-۲-۳ مقدمه
۷۳ ۲-۲-۳ آرایه‌های بیانی
۷۳ ۱-۲-۲-۳ تشبیه
۷۸ ۲-۲-۲-۳ استعاره
۸۱ ۳-۲-۲-۳ کنایه
۸۲ ۴-۲-۲-۳ مجاز
۸۳ ۳-۲-۳ آرایه‌های بدیعی
۸۳ ۱-۳-۲-۳ بدیع لفظی
۸۶ ۱-۳-۲-۳ بدیع معنوی
۹۴ ۴-۲-۳ معانی
۹۸ ۵-۲-۳ وزن شعر
۱۰۱ ۶-۲-۳ قافیه و ردیف
۱۰۴ ۷-۲-۳ نکته‌ای در مورد تخلّص در شعرهای جهان ملک خاتون
۱۰۵ ۳-۳ سطح فکری
۱۰۵ ۱-۳-۳ نظر دکتر شمیسا در مورد بررسی سطح فکری
۱۰۵ ۲-۳-۳ بررسی سطح فکری در اشعار جهان ملک خاتون
۱۱۹ ۴- نتیجه‌گیری
۱۲۲ ۵- پیوست‌ها
۱۲۳ پیوست ۱: وزن در غزل‌های انتخابی
۱۳۷ پیوست ۲: جداول مربوط به آرایه‌های بیانی - تشبیه
۱۷۴ پیوست ۳: جداول مربوط به آرایه‌های بیانی - استعاره
۱۸۵ پیوست ۴: جداول مربوط به آرایه‌های بیانی - کنایه
۱۹۳ پیوست ۵: جداول مربوط به آرایه‌های بیانی - مجاز

- پیوست ۶: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع لفظی - تسجیع ۱۹۵
- پیوست ۷: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع لفظی - تجنیس ۲۰۱
- پیوست ۸: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع لفظی - تکریر ۲۰۵
- پیوست ۹: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع معنوی - روش تناسب ۲۱۳
- پیوست ۱۰: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع معنوی - روش ایهام ۲۲۳
- پیوست ۱۱: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع معنوی - روش ترتیب کلام ۲۳۸
- پیوست ۱۲: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع معنوی - روش تشبیه ۲۴۲
- پیوست ۱۳: جداول مربوط به آرایه‌های بدیع معنوی - روش توجیه ۲۴۴
- پیوست ۱۴: جداول مربوط به معانی - جملات خبری ۲۴۶
- پیوست ۱۵: جداول مربوط به معانی - جملات پرسشی ۲۵۰
- پیوست ۱۶: جداول مربوط به معانی - جملات امری ۲۵۵
- پیوست ۱۷: جداول مربوط به معانی - جملات نهی ۲۶۰
- پیوست ۱۸: جداول مربوط به اسم ۲۶۳
- پیوست ۱۹: جداول مربوط به فعل ۲۵۴
- پیوست ۲۰: جداول مربوط به ترکیبات ۷۵۵
- ۶- فهرست اعلام ۸۲۰
- ۷- کتابنامه ۸۲۴

فصل اول:

مقدمه

در طول تاریخ پربار فرهنگی و ادبی ایران، از زنان شاعر، کمتر نام برده شده است. اگر هم از شاعرانی چون مهستی گنجوی و رابعه نام برده می‌شود، مطالب، مجمل و مبهم است. تعداد اشعار باقی مانده از آن‌ها نیز از نظر کمی و کیفی قابل توجه نیستند. با توجه به این موضوع می‌توان گفت که بررسی اشعار شاعران زن، یکی از مواردی است که کمبود آن در پژوهش‌های ادبی احساس می‌شود. یکی از شاعران زنی که به اشعار او چندان پرداخته نشده است، جهان‌ملک خاتون، شاعر قرن هشتم است.

از آن‌جا که جهان‌ملک خاتون، شاعر شناخته شده‌ای نبوده، پژوهش‌هایی که در مورد او انجام شده نیز بسیار اندک است. در بیشتر این پژوهش‌ها، بیشتر به معرفی شاعر و ذکر شباهت میان غزل‌های وی با حافظ و سعدی پرداخته شده است. می‌توان گفت در زمینه بررسی ویژگی‌های سبکی شعر جهان‌ملک خاتون، تا کنون هیچ کار علمی صورت نگرفته است. برای رفع کمبود مذکور، پژوهش حاضر به بررسی سبک شناختی غزل‌های جهان‌ملک خاتون، پرداخته است. بررسی‌های سبک‌شناختی، از جمله کارهای توصیفی هستند که به دقیق‌تر شدن مباحث دستور تاریخی، نقد ادبی، سبک‌شناسی و غیره کمک می‌کنند. با بررسی‌های سبک‌شناسانه متون، امکان مقایسه زبان، مسائل ادبی و اندیشه‌های شاعران، ایجاد شده و به این ترتیب از کلی‌گویی‌ها جلوگیری می‌شود.

دیوان جهان‌ملک خاتون، شامل شعرهایی است که از نظر کمی و کیفی، قابل توجه است. تعداد غزل‌های وی بالغ بر یک‌هزار و چهارصد و سیزده غزل بوده که تعداد قابل توجهی است. از نظر کیفی وی در شیوه غزل‌سرایی به سعدی نظر داشته و همچنین برخی از غزل‌های وی، با غزل‌های

حافظ شباهت‌هایی دارد. به دلیل هم‌عصر بودن جهان‌ملک خاتون و حافظ، احتمال می‌رود میان این دو، مشاعره و مکاتبه شعری صورت گرفته باشد. در این پژوهش، معیار انتخاب غزل‌ها، شباهت آن‌ها (اگر چه ظاهری و لفظی) با غزل‌های حافظ است.

سابقه پژوهش

از نخستین کارهایی که در مورد اشعار جهان‌ملک خاتون، انجام شده است، مقاله‌ای است با "عنوان حافظ و جهان‌ملک خاتون"، از سعید نفیسی که در کتاب "درباره حافظ"، سال ۱۳۶۳ به چاپ رسیده است. اثر دیگر، مقاله پروین دولت‌آبادی است که ابتدا در کتاب "سخن اهل دل"، در سال ۱۳۶۷، چاپ شده و سپس به صورت کتابی با عنوان "منظور خردمند" در سال ۱۳۷۸، چاپ شده است. زهرا اسدی نیز، مقاله‌ای با عنوان "بانوی غزل فارسی در عصر حافظ"، به چاپ رسانده‌اند.

بیان سؤال‌های پژوهش

درباره اشعار جهان‌ملک خاتون، پژوهش‌های زیادی انجام نگرفته است؛ در آن مقدار اندکی هم که وجود دارد، به بررسی ویژگی‌های سبکی غزل‌های وی توجه نشده است. به همین علت در پژوهش حاضر، تلاش برای بررسی و تحلیل مختصات سبکی غزل‌های جهان‌ملک خاتون است. پرسش‌هایی که در این پژوهش باید به آن‌ها پاسخ داده شود، از قرار زیر است

- ۱- شاعر برای سرودن غزل‌های خود، به چه مضمون‌هایی توجه کرده است؟
- ۲- موضوع غزل‌ها چیست؟
- ۳- ویژگی‌های زبانی غزل‌های جهان‌ملک خاتون کدام است؟
- ۴- مهم‌ترین ویژگی‌های سبکی او از نظر بلاغت و زبان ادبی چیست؟

- ۵- آیا این شاعر، سبک ویژه خود را داراست یا تحت تأثیر شاعران پیش از خود است؟
- ۶- بازتاب مسائل زنان در دیوان او چگونه است؟
- ۷- آیا مسائل تاریخی، سیاسی و اجتماعی در غزل او نمود پیدا کرده است؟

فرضیه‌های پژوهش

در این پژوهش، ویژگی‌های سبکی اشعار جهان ملک خاتون، با بررسی غزل‌ها در سه سطح زبانی، ادبی و فکری به دست آمده، سپس تحلیلی برای هرکدام از آن‌ها بیان شده است.

در بررسی سطح زبانی، انتظار می‌رفت که جهان ملک خاتون، از واژه‌های ساده و نزدیک به زبان معیار استفاده کرده باشد؛ زیرا روانی و سادگی واژه‌ها و جمله‌ها، در هنگام مطالعه شعرها بسیار ملموس بود.

در بخش سطح ادبی که به بررسی شیوه بیان جهان ملک خاتون توجه داشت، انتظار می‌رفت که وی از تشبیه‌ها و استعاره‌های ساده و زودیاب برای بیان مفاهیم مورد نظرش استفاده کرده باشد؛ زیرا در شعر او تراکم تصویری به چشم نمی‌خورد و معنای بیت‌ها روشن بود.

همان‌گونه که پیش از این نیز گفته شد، غزل‌هایی برای بررسی سبک‌شناسی انتخاب شدند که غزل‌های حافظ را به ذهن متبادر می‌کردند؛ پس در ابتدا بررسی شد که این غزل‌ها از چه نظر به غزل‌های حافظ شباهت دارند. نتیجه بررسی‌ها نشان داد که شباهت غزل حافظ و غزل جهان ملک خاتون، بیشتر از نظر موسیقی بیرونی و کناری است. از نظر ادبی و به‌ویژه از نظر فکری، غزل‌های این دو شاعر هم‌دوران، تفاوت‌های زیادی با هم دارند.

اهداف پژوهش

الف) پی بردن به سبک غزل‌سرایی جهان ملک خاتون، با بررسی شعرهای او در سه سطح زبانی، ادبی و فکری.

ب) آشنایی با مسائل تأثیرگذار در سبک شاعر.

ج) سنجش غزل‌های شاعر با شاعران گذشته یا هم‌عصر وی.

د) ضرورت توجه به شاعران زن و جایگاه آنان در پهنه شعر و ادب فارسی.

روش پژوهش و انتخاب غزل‌ها

برای انتخاب غزل‌ها، لازم بود تا آشنایی کلی با اشعار جهان‌ملک خاتون، وجود داشته باشد. به همین منظور، در ابتدا تمام غزل‌های شاعر مطالعه شد؛ در هنگام مطالعه، شباهت برخی غزل‌ها با غزل حافظ بسیار جلب نظر می‌کرد. این غزل‌ها در مطالعه نخست، از سایر غزل‌ها متمایز شدند. سپس با بررسی پژوهش‌های دیگری که در مورد جهان‌ملک خاتون، انجام شده بود و در نظر گرفتن روش آن‌ها برای انتخاب غزل‌ها (به‌ویژه معیار خانم دولت‌آبادی)، غزل‌هایی که شباهت بیشتری با غزل‌های حافظ داشتند، انتخاب شدند.

پس از این مرحله، اشعار منتخب، در سه سطح زبانی، ادبی و فکری بررسی شدند. برای انجام بررسی‌های سطح زبانی و ادبی، جدول‌هایی طراحی شد. در تنظیم جدول بخش سطح زبانی، به مواردی که در "کتاب دستور زبان فارسی ۲" آمده، توجه شده‌است. به‌غیر از این موارد، هر جا نکته‌ای لازم بوده که بررسی شود، در جدول منظور شده‌است، نظیر بار معنایی کلمات و حوزه معنایی آن‌ها. بررسی‌هایی که در جدول‌های مربوط به سطح ادبی انجام شده، مطابق با سرفصل‌هایی است که در کتاب‌های "معانی و بیان" و "نگاهی تازه به بدیع" شمیسا آمده‌است.

در جدول‌ها، برای مشخص شدن مکان بیت یا واژه مورد نظر، گاهی از عنوان "شماره غزل" استفاده شده، این شماره‌ها که از ۱ تا ۵۰ هستند، در بالای غزل‌ها (که در بخش کلیات آورده شده‌اند)، مشاهده می‌شوند. زمانی هم برای تعیین مکان بیت یا واژه، از عنوان "صفحه"، استفاده شده که مقصود از آن، صفحه‌ای از دیوان است که غزل در آن آمده‌است. این شماره صفحه نیز در بالای غزل‌های منتخب، که در بخش کلیات آمده، ذکر شده‌است.

در جدول مربوط به سطح ادبی، برخی مثال‌ها که به‌صورت ترکیب اضافی بوده، به همان صورت آمده‌است مانند "جامه وصل". برخی دیگر از مثال‌ها، که از محتوای بیت یا مصراع، به ساختار

تشبیهی، استعاری یا کنایی آن پی برده می‌شد، برای جلوگیری از آوردن تمام بیت، به صورت توضیح مختصر آمده‌است.

پس از تنظیم جدول‌ها و فراهم آوردن داده‌ها، نتایج حاصل از آن به صورت گرفتن بسامد و تعیین درصد، بیان شد. در زمان‌های گذشته، اغلب بررسی و تحلیل‌ها، به صورت کلی و از حافظه نقل می‌شد، ولی در این پژوهش، از روش آماری و ریاضی، که روش دقیقی برای تبیین و تفسیر داده‌هاست، استفاده شده‌است.

نتایج

از جمله ویژگی‌های سبکی جهان ملک خاتون می‌توان به موارد زیر اشاره کرد

الف) در سطح زبانی؛

- ✓ می‌توان گفت، از لغات فارسی ساده (در مقایسه با لغات مشتق و مرکب) و نزدیک به زبان فارسی معیار امروز استفاده شده‌است.
- ✓ ترکیبات مورد استفاده شاعر، ترکیبات تازه‌ای نبوده و در سنت ادبی زیاد مشاهده شده‌اند.
- ✓ ساختار جمله‌ها منظم است و روانی کلام را تقویت می‌کند.

ب) در سطح ادبی؛

- ✓ موسیقی کلام، غنی است و از وزن‌های ملایم و خوش آهنگ استفاده شده است.
- عامل شباهت شعرهای جهان ملک خاتون به غزل‌های حافظ، همین عامل وزن، ردیف و قافیه است.
- ✓ بسامد بالای استفاده از تشبیه‌های ساده و زودیاب، یکی دیگر از ویژگی‌های سبکی جهان ملک خاتون است.

✓ بیشتر بیت‌ها از جمله‌های خبری ساخته شده‌اند. معنای ثانویه حدود ۶۰٪ این جمله‌ها، اظهار اندوه است. این امر با موضوع غزل‌های جهان‌ملک خاتون که عشق است، هم‌خوانی دارد.

ج) در سطح فکری؛

✓ شرایط زندگی جهان‌ملک خاتون و درباری بودن وی موجب بروز ویژگی‌هایی شده است که از جمله آن‌ها می‌توان به نداشتن شکایت از فقر و مدحی نبودن غزل‌ها اشاره نمود. مضمون‌های پرکاربرد دیگری نیز در غزل‌ها وجود داشت که با ذکر نمونه، به آن‌ها توجه شده است.

فصل دوم:

مفاهيم و کلیات